

Томусяк А. О.,
асистент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ПАРЦЕЛЯЦІЯ У КОНТЕКСТІ ВИЯВУ АВТОРСЬКОЇ ІНТЕНЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Анотація. У статті розглянуто парцеляцію в аспекті авторського світобачення, актуалізацію парцелятивів у художньому тексті. З'ясовано авторські інтенції, що знаходять свій вияв у англійському художньому тексті шляхом використання прийому сегментування висловлення.

Ключові слова: парцеляція, парцелят, базова структура, експресія, актуалізація, інтенція, ідіостиль, синтаксичні функції, сегментування.

Постановка проблеми. Комунікативні стратегії та мовна організація художнього тексту, форми реалізації авторського задуму, прагматична спрямованість будь-якого висловлення продовжують перебувати у полі сучасних мовознавчих досліджень. Для всіх антропологічних наукових пошуків ключовим є поняття інтенції, яке співвідносять із прагненням та намірами мовця, з мовленнєвим задумом та волею адресанта [2, с. 409]. Інтенція «є тією ланкою, яка пов'язує людину і мову», «...інтенційний компонент формується як стратегічний задум до реалізації висловлення» [6, с. 20-21].

Реалізація авторської інтенції у художньому творі має різноманітні засоби вираження, зокрема і такий стилістико-синтаксичний прийом як парцеляція, що є актуальним у вивченні вияву авторської інтенції в англійському художньому тексті.

На сьогодні парцеляцію як складову експресивного синтаксису досліджують досить активно як у вітчизняному, так і зарубіжному мовознавстві, однак не можна вважати цю проблему вичерпаною, оскільки вона залишається дискусійною, такою, що має різне тлумачення у лінгвістичних студіях. Явище парцеляції детально описане у працях цілої низки дослідників: Ш. Баллі, Л. Теньєра, В. Матезіуса, Ю. Ванникова, О. Сквороднікова, С. Крючкова, Б. Турсунова, Т. Буйницької, А. Чепіль, П. Дудика, А. Загнітка, І. Петличного та багатьох інших.

Це явище називають також сегментацією (Gurme, Krusinga, Jespersen, Баллі та ін.), сепаратизацією (Ж. Петрашевська, Ю.М. Власова, О.В. Гулига та ін.), приєднувальними конструкціями (В.Ф. Мільк, І.К. Баталова та ін.), розчленуванням (Ю.М. Скребньов) та ін.

Парцельовані конструкції є яскравим засобом експресивного синтаксису.

Мета дослідження – виявлення авторських інтенцій, що виражаються шляхом уживання цього стилістико-синтаксичного прийому в художньому мовленні.

Виклад основного матеріалу. Парцеляція полягає у членуванні речення (як простого, так і складного) на окремі сегменти з метою надання висловленню виразності. Унаслідок такого членування зміст речення виражається не однією, а декількома мовними одиницями. На думку О. Звереві, парцеляція – це явище динамічного (експресивного) синтаксису, виражене в структурно-семантичному та інтонаційному виокремленні однієї або кількох синтагм (чи речень), які обов'язково виносяться за межі речення і розташовуються в постпозиції стосовно

базового речення [3, с. 3], як-от: *The pounding on the little gray door had returned. Firm and relentless* [9, р. 483].

Наведений фрагмент парцельованої структури представлений, по-перше, основною, тобто базовою частиною «*The pounding on the little gray door had returned*» і, по-друге, сегментом «*Firm and relentless*», який зберігає синтаксичний зв'язок із першою частиною. При цьому оформлені вони інтонаційно й пунктуаційно як самостійні фрази. Однак ці частини здатні легко об'єднатися у єдину структуру, що є головною ознакою парцеляції.

Явище парцеляції зумовлене проникненням усно-розмовних тенденцій у писемну практику, а художній текст, який зорієнтований на навмисний емоційний вплив на читача, завжди експресивний. Експресивність властива одиницям усіх рівнів мовної структури, вона сприяє деавтоматизації висловлювання, привертає увагу до відтінків думки, емоційних оцінок сказаного. Ш. Баллі розрізняв в афективному факторі два завдання: вираження суб'єктивного світу мовця і використання мовних засобів для впливу на адресата: «Мова постає перед нами як зброя, якою послуговується кожний із комунікантів для впливу на іншого, аби нав'язати свій хід думок» [1, с. 34]. Говорячи про експресивність висловлення, необхідно брати до уваги також факти лексико-синтаксичної координації, враховувати лексико-синтаксичне наповнення речення, семантико-інформативну виразність компонентів парцельованого речення.

Згідно з існуючою теорією парцеляції, самостійно функціонуючі в мовленні частини речення залишаються синтаксично несамостійними одиницями в системі мови, тобто продовжують належати до структури цілого речення. Парцеляти розширюють інформаційну насиченість речення, інтенсифікують смислове значення компонентів речення чи частин складного речення, надають їм виразності. Структурно-зумовлений компонент виокремлюється з основної частини внаслідок своєї інформаційно-сислової значущості та прагнення автора виділити й актуалізувати смисл, вплинути на почуття, емоції й відчуття читача. Парцелят, отже, є запланованим, стилістично маркованим мовним знаком, що є елементом авторського почерку, характеристикою ідіостилі письменника.

Отже, парцельовану структуру формує базова частина речення і парцелят, який не є автономним ні в структурному, ні у семантичному планах, пор.: *We follow through. No questions asked. No matter what* [9, р.149] (парцеляти *no questions asked; no matter what* є продовженням базової частини). Такі конструкції виконують важливу текстотвірну функцію, що зумовлено динамічним фактором актуального членування речення. Саме в тексті парцеляція набуває особливої ваги. Зв'язний текст характеризується комунікативною цілісністю, яка досягається, перш за все, комунікативним зв'язком між його складовими: кожне наступне речення у складному синтаксичному цілому пов'язується з попереднім, опирається на нього, просуваючи

висловлення від відомого до нового, внаслідок чого утворюється тематичний ланцюжок.

Парцелят, що здійснює комунікативну послідовність між реченнями складного синтаксичного цілого, можна класифікувати як рема-тематичний елемент тексту, що характеризується тісними лексико-граматичними зв'язками з базовим і тим, що йде безпосередньо за парцелятом, реченням.

Розглянемо текстовий фрагмент, у якому автор використовує парцеляцію: *Langdon felt awkward, not sure what this had to do with anything. "Um, God created... light and dark, heaven and hell – "Exactly," Vittoria said. "He created everything in opposites. Symmetry. Perfect balance" [8, p. 38].* Автор членує речення (у наведеному прикладі – останнє) на три частини, тобто ряд однорідних компонентів оформлено як окремі висловлення. Використовуючи парцеляцію, автор досягає, по-перше, глибшого вираження думки свого героя, уточнення її, по-друге, акцентує увагу читача, а по-третє, надає опису експресивності. Якщо ми з'єднаємо парцеляти з базовим реченням у одну комунікативну одиницю, то побачимо спад експресивності (або й відсутність її). Як бачимо, парцеляція може служити афективним засобом виділення певних частин висловлення, «перетворюючи кожну парцельовану частину в актуальний елемент повідомлення» [4, с. 13].

Членування речення-висловлення на окремі частини відповідає комунікативній ідеї, мовленнєвій потребі автора, його інтенції. Безперечно, парцеляти є актуалізованою частиною висловлення, вони привертають увагу читача у художньому тексті, поглиблюють думку, обґрунтовують її, пояснюють, уточнюють, доповнюють, дають оцінку тощо. Їх можна об'єднати із базовою структурою в єдине цільне речення, в одну структурно-семантичну одиницю, однак у цьому випадку «втрачається емоційна насиченість, яка сприяє експресивному виділенню думки» [7, с. 365].

Комунікативна інтенція у таких конструкціях – це експресивна акцентуація кожного компонента, винесеного за межі речення.

Як показує ілюстративний матеріал, парцельовані конструкції виділяють відрізки тексту, які акцентуються автором. За межі речення можуть бути винесеними будь-які члени речення, як головні, так і другорядні, або ж частини складних речень з різними типами зв'язку. Зокрема, розірвана авторська інтенція може бути представлена парцелятами – головними членами речення (підметами чи присудками), як-от: *Beneath me, dizzyingly far beneath me, the red tile roofs spread out like a sea of fire on the countryside, illuminating the fair land upon which giants once roamed... Giotto, Donatello, Brunelleschi, Michelangelo, Botticelli [9, p.4] (парцеляти – підмети).*

Galileo was an Illuminatus. And also a devout Catholi. He tried to soften the church's position on science by proclaiming that science did not undermine the existence of God, but rather reinforced it [8, p. 18] (парцелят – іменна частина складеного присудка).

Парцельоватися можуть також другорядні члени речення, які у реченні-висловленні є важливими для автора, тому він акцентує на них увагу читача. Це можуть бути об'єктні поширювачі семантики речення (додатки):

"We have over three thousand physicists here. CERN single-handedly employs more than half of the world's particle physicists-the brightest minds on earth. Germans, Japanese, Italians, Dutch. Our physicists represent over five hundred universities and sixty nationalities." (p.14); The church claimed Lucifer was a ref-

erence to the devil, but the brotherhood insisted Lucifer was intended in its literal Latin meaning-bringer of light. Or Illuminator" [9, p.22];

атрибути: *On a busy European street, the killer serpented through a crowd. He was a powerful man. Dark and potent. Deceptively agile. His muscles still felt hard from the thrill of his meeting. It went well, he told himself. Although his employer had never revealed his face, the killer felt honored to be in his presence. Had it really been only fifteen days since his employer had first made contact? The killer still remembered every word of that call... [8, p. 8];*

обставини:

His work had always been based on the symbolic equivalent of fossils-ancient documents and historical hearsay-but this image before him was today. Present tense. He felt like a paleontologist coming face to face with a living dinosaur [8, p. 4] (парцелят – обставина з темпоральним значенням, яка конкретизує значення художнього часу); "Free fall tube," Kohler said, stopping to wait for him. "Indoor skydiving. For stress relief. It's a vertical wind tunnel." (8, p.13) (парцелят – обставина мети, особливо значуща у контексті).

Парцельованими можуть бути і частини складного речення, як-от: *Elizabeth felt her jaw drop. The comment was offensive in all kinds of ways. "Excuse me?" she demanded, peering into the darkness. "Who are you? And why have you called me here?" [9, p. 359] (у цьому фрагменті автор дві питальні предикативні одиниці, які поєднані сполучником *and*, членує на окремі висловлення). Парцельовання сприяє виділенню фрагментів, що мають суттєве значення у композиційній ланці тексту. Крім основної функції, воно полегшує читання тексту, оскільки автор, членуючи громіздке висловлення на частини, допомагає читачеві у його сприйнятті. Розділовий знак (знак питання (чи крапка)) сприяє зміні інтонації: у цьому випадку обидві частини актуалізовані яскравою питальною інтонацією, що підвищує експресивність. Окрім указанного, таке членування створює ефект того, що висловлення персонажа формується на ходу, по мірі появи думки, а не є наперед заготовленим.*

Розчленована конструкція, на відміну від інших синтаксичних одиниць, більш виразна, експресивна і пристосована для передачі думок у момент говоріння спонтанно, необдуманно. Досить часто при спілкуванні мовець відчуває потребу щось уточнити чи доповнити до вже закінченого висловлення: *The helicopter banked yet again and began a slow pass along the perimeter wall they had just jumped. "Someone at the Art Institute must have seen us and said something", Sienna said, heading down the path. "We've got to get out of here. Now" [9, p. 391].*

Аналізуючи цей прийом, учені погоджуються, що парцеляція виконує різні комунікативні й експресивні функції. Однак основною і постійною функцією для парцеляції є видільна функція, яка виступає як інваріант у всіх парцельованих конструкціях і одержує конкретизацію у визначеному мовному вживанні, оскільки в цьому випадку актуалізується одна з конкретних функцій, які є для парцеляції змінними і факультативними.

До змінних функцій цієї конструкції можна віднести **емоційну** функцію, що поряд з основною, характерна для конструкцій, у яких парцеляція виступає засобом вираження найпотаємніших порухів людської душі: емоцій, переживань, прагнень, страху тощо. Наприклад: *She sought to recreate herself. She took on every lustrous role. A moli. A star. A person of causes. A conquistadora of wayward passion. A clever. Hard-nosed*

prosecutrix. Determined to master and punish those lesser types who could not contain ugly and violent impulse. But no disguise could change her [10, p. 377].

Наведена парцельована конструкція акцентує увагу читача на особливому ставленні, захопленні (навіть поклонінні) героя коханою жінкою: він показує свої почуття як надзвичайно сильні, глибокі, пристрасні. Нанизування парцелятивів, яке спостерігаємо, створює «почуттєво-напружений семантичний відрізок тексту, сприяє змістовій конденсації та логічному виділенню, увиразненню думки» [6, с. 234-235].

Аналіз ілюстративного матеріалу в емоційно насичених фрагментах тексту наочно демонструє, що парцеляція виконує здебільшого дві функції – видільну і емотивну, але оскільки емотивна функція є додатковою і змінною (про це свідчать приклади інших контекстів), то ми повинні констатувати, що емоєми в структурі значення парцельованих конструкцій мають конотативний статус.

Особливістю емотивної семантики парцельованих конструкцій є той факт, що найчастіше автор поєднує вираження емоційної оцінки та емоційного стану, тому часто в них розкриваються, акцентуються кілька емоцій, пор.:

Bob watched him hand his ticket to the hostess, watched her tear a page off. Watched him walk straight-backed, carrying his flight bag, down the gangway onto the plane. And disappear (10, с. 221). У наведеному уривку описано розставання героя зі своїм сином, парцельована конструкція підкреслює і інтенсифікує почуття, які він переживає. З одного боку, це емоційне ставлення героя до сина – сильна любов і прив'язаність, а з іншого, емоційний стан – смуток і розпач, викликані цією ситуацією. Сегментована частина, або парцелят, виявляється значущою і актуалізованою не тільки внаслідок позиційної особливості, а й у зв'язку з тим, що дієслово *disappear* є паронімом лексеми *despair*, яка точно вербалізує емоційний стан героя.

Приєм парцеляції створює загальне емоційне напруження (що передається читачеві), яке може конкретизуватися при описі дуже широкої гами емоцій:

– любов + несамовитість: *“That was the worst part, this incredible domination of my feelings. I get in the shower, I drove down the street – it’s Carolyn. Fantasies. Conversations with her. An interrupted movie. I see her full of relaxed amusement and appreciation – of me. Of me. I can not finish a phone call; I can not read a prosecution memo or a brief”* (10, p.35);

– образа / докір: *“Do not you see what you’re doing? To yourself? To me?”* [10, p. 44];

– депресія: *And I, somehow, became unglued. The moon. The mood. A drink. The psychologists would say a fugue state* [10, p. 42];

– відчай + любов: *I was devastated by my passion. I was shattered. Riven. Decimated. Torn to bits. Every moment was turmoil. What I’d struck upon was old and dark and deep. I had no vision of myself. I was like a blind ghost groping about a castle and moaning for love* (10, p.105);

– гнів + страх: *At last Bob sensed where this was leading. He grew angrier with every breath. And frightened* [10, p. 14];

– іронія: *So Dan Lipranzer and Rusty Sabitch will work day and night for the next two weeks and catch Raymond a killer. That’s the strategy. Carefully devised* [10, p. 45].

Наведені приклади охоплюють, звичайно, не весь спектр емоцій. Але аналіз ілюстративного матеріалу свідчить, що парцельовані конструкції мають значну потенцію для реалізації широкого розмаїття емоцій.

У функціональному плані варто також зазначити, що парцеляція активно взаємодіє з іншими синтаксичними прийомami (наприклад, з синтаксичним повтором), що свідчить про конвергенцію емотивних засобів при передачі емоційного напруження: *The man had been branded... imprinted with a single word. It was a word Langdon knew well. Very well. He stared at the ornate lettering in disbelief* [8, p. 3];

As though preparing for what she was about to reveal, Vittoria closed her eyes and breathed. Then she breathed again. And again. And again...

Членування висловлення в англomовному тексті на окремі сегменти спостерігаємо не тільки у авторських описах чи монологічному мовленні, а й у діалогах персонажів: *“Torture?” Langdon nodded. “They were branded alive. On the chest. With the symbol of a cross.”* [p. 18]; *“Not Harvard!” he exclaimed. “The U.S.! It was going to be the world’s most powerful particle accelerator! One of the most important scientific projects of the century! Two billion dollars into it and the Senate sacks the project! Damn Bible-Belt lobbyists!”* [8, p. 29]. У мовленні персонажів функція парцелятивів здебільшого полягає в імітації усно-розмовного мовлення, що створює характеристику образу загалом, використовується здебільшого «для створення стилістичних ефектів живомовності, невимушеності, спонтанності спілкування» [5, с. 71].

Парцеляція – один із засобів зображення внутрішнього мовлення автора (чи персонажа), а через нього – характеристики стану суб’єкта мовлення чи його світосприйняття (характерологічна функція):

But this is my paradise. The perfect womb for my fragile child. Inferno. [9, p. 153]; *The dizziness was increasing now, and she was having trouble breathing. As she fought off a new wave of nausea, she wondered how life had managed to deliver her to this surreal crossroads. The answer was too complex to decipher in her current delirious state, but she had no doubt where it had all begun. New York. Two years ago* [9, p. 350].

Парцельовані конструкції увиразнюють висловлення, актуалізують вагомe і важливе, фокусують увагу читача на семантиці кожного складника, надають йому експресивності. На думку С.Т. Шабат-Савки, «за допомогою текстової парцеляції створюється відповідне текстове тло, для якого характерна абстрактна семантика, конденсація думки, влучність, образність» [6, с. 236], виражається картина світу письменника, яка є «виявом комунікативно-прагматичної настанови автора конкретного художнього тексту».

Висновки. Проведене дослідження дозволяє нам зробити певні висновки. Авторські інтенції в парцельованих конструкціях спрямовані на актуалізацію найважливіших компонентів висловлення, акцентуацію важливої інформації, її уточнення, поглиблення, розширення, а також впливати на читача, заставити його співпереживати описуване, викликати певні емоції. Разом з тим цей синтактико-стилістичний прийом розкриває внутрішній світ автора, його світосприйняття, ідейно-емоційну глибину авторської свідомості, його картину світу.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в системному та комплексному аналізі інтенційного потенціалу інших стилістико-синтаксичних фігур (повтору, риторичних структур, еліпсису тощо), що активізують увагу читача у художньому тексті, надають йому експресивного забарвлення, увиразнюють комунікативні наміри автора та засвідчують лінгвокреативність його мовної особистості.

Література:

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : Изд-во иностр. лит., 1955. – 410 с.
2. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування / М. Бахтін // Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / За ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 2001. – С. 406-415.
3. Зверєва О.С. Функціонування парцельованих конструкцій в сучасному російському поетичному мовленні (у порівнянні з українським): автореф. дис. на здобуття канд. філол. наук: спец.10.02.02 «Російська мова» – К., 1998. – 16 с.
4. Лисиченко Р.П. Интонационные характеристики парцелляции в современном немецком языке: автореф. дис. канд. филол. наук. – М., 1972.
5. Россман В. Техники пунктуации: знак препинания как философский метод / В. Россман // Вопросы философии. – 2003. – № 4. – С. 68-76.
6. Шабат-Савка С.Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові: [монографія] / С.Т. Шабат-Савка. – Чернівці: «Букрек», 2014. – 412 с.
7. Шевченко Т. Парцеляція як засіб емотивної експресії в текстовій організації мовленнєвого масиву / Т. Шевченко // Лінгвістичні студії: зб. наук. пр. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – Вип. 13. – С. 364-368.

Томусяк А. О. Парцелляция в контексте проявления авторской интенции в англоязычном художественном тексте

Аннотация. В статье рассмотрена парцелляция в аспекте авторского мировосприятия, актуализация парцеллятов в художественном тексте. Определены авторские интенции, которые находят свое выражение в англоязычном художественном тексте путем использования приема сегментирования высказывания.

Ключевые слова: парцелляция, парцеллят, базовая структура, экспрессия, актуализация, интенция, идиостиль, синтаксические функции, сегментирование.

Tomusiak A. Parcelling in the context of the author's intention in the English fiction

Summary. In the article parcelling is viewed in terms of author's perception, actualization of parceled elements in fiction is considered. Author's intentions are determined which are expressed in the English fiction text by using the method of segmentation.

Key words: parcelling, parcelled element, basic structure, expression, actualization, intention, idiostyle, syntactic function, segmentation.